

OPGEMERKT

MARTINE VERMANDERE,
projectmedewerker, Amsab-ISG

The Belgian Village on the Thames

Herdenking van de
Belgische vluchtelingen
in Londen tijdens de
Eerste Wereldoorlog



1914  1918

BLOODY Belgian

BLONDE, HOPPY, HIGH-FERMENTED ARTISAN BEER

BLOODY BELGIAN IS A COMMEMORATIVE BEER AND A **THANK YOU** TO THE PEOPLE OF GREAT BRITAIN FOR PUTTING UP WITH OVER **250,000 'BLOODY BELGIANS'** STAYING IN THEIR COUNTRY DURING **WORLD WAR 1.**



ALC. 6,5% VOL.

Op 1 april 2017 werd in de Warren Gardens, East Twickenham, in het zuidwesten van Londen, een bijzondere plechtigheid gehouden. De Belgische ambassadeur Guy Trouveroy onthulde er een *public work of art*. Dit gedenkteken werd opgedragen aan de circa zesduizend Belgische vluchtelingen die tijdens de Eerste Wereldoorlog in 'The Belgian Village on the Thames', zoals Twickenham toen genoemd werd, verbleven. De Belgen vonden er werk in de fabriek van Charles Pelabon, een Frans mijnningenieur die voor de oorlog afgevaardigd bestuurder was van de Société franco-belge de construction d'outillage à air comprimé in Ruisbroek bij Brussel (nu Sint-Pieters-Leeuw).

East Twickenham hoort nu bij Richmond, een voorstad van Londen, en ligt aan de eindhalte van de Londense metrolijn District Line. De buitenwijk is vooral bekend als thuis van het nationale rugbyteam. Een korte wandeling naar de Thames brengt je bij een van de grootste parken van Londen, het natuurreservaat Richmond Park, bekend voor zijn hertenpopulatie. In de Eerste Wereldoorlog zochten duizenden Belgische vluchtelingen en gewonde soldaten hun toevlucht in de wijk.

Na de inval van Duitsland, op 4 augustus 1914, sloeg een vijfde van de bevolking – zowat 1,4 miljoen Belgen – op de vlucht. De vluchtelingenstromen tussen Nederland, Frankrijk en het Ver-

Ter gelegenheid van de inhuldiging brouwde Tom De Nert, een Belgische expat in Twickenham, een Belgisch bier: 'Bloody Belgian', de scheldnaam van de Belgen bij wrijvingen rond de dienstplicht en de tewerkstelling van Belgische mannen. Op elk flesje staat een biografie van een vluchteling.

enigd Koninkrijk bleven de hele oorlog bestaan, maar namen snel af in omvang. Alleen de stroom van Nederland naar Engeland bleef behouden. Eind 1915 telde Engeland circa 250.000 vluchtelingen, van wie 95 procent Belgen.

Officieel mochten de vluchtelingen niet werken, wat hun ook door de Engelsen werd verweeten. Maar in mei 1915 kwam er een ommekeer door de *Shell Crisis*, het schandaal dat uitbrak toen de krant *The Times* op 14 mei 1915 berichtte over het munitietekort aan het front. Hierdoor werden de Belgische vluchtelingen en gewonde soldaten massaal in de Britse oorlogsindustrie tewerkgesteld. Al enkele weken na zijn aankomst in Engeland, in oktober 1914, was de Franse ingenieur Charles Pelabon in een hangar in het stadje Teddington begonnen met de productie van obussen voor het Belgische leger. Volgens Guy Pelabon, zijn achterneef, circuleert in de familie het verhaal dat Charles Pelabon in een pub een gesprek opving tussen een Belgische militair en een burger. Ze hadden het over het munitietekort bij het Belgische leger. Daarop stelde hij de militair voor om zijn competentie in te zetten op voorwaarde dat hij middelen kreeg. Die deal ging blijkbaar door. Al snel verhuisde Pelabon van de hangar naar een groter pand, een schaatsbaan in aanbouw in het vlakbij gelegen East Twickenham. Eind december 1914 werden de eerste machines geïnstalleerd en bij het bezoek van de Belgische minister van Oorlog, Charles de Broqueville, in februari 1915 was de productie al gestart. De fabriek stelde uiteindelijk een kleine tweeduizend Belgen tewerk, onder wie zevenhonderd – ongeveer een derde – *munitieettes* of arbeidsters. Met hun familieleden meegerekend bestond de arbeidersgemeenschap uit zowat zesduizend Belgen.

De inwoners van Twickenham volgden de bouw van het bedrijf aandachtig en hadden zo hun twijfels over een munitiefabriek in hun lieflijke groene stadje. Maar volgens de Luikse journalist Paul Gérardy, chroniqueur onder het pseudoniem Justin Wallon, was deze fabriek een voorbeeld van netheid en, om het met een eigen-

tijdse term te zeggen, van 'ecologie'.¹ De Belgen die bij Pelabon Works werkten, integreerden zich in de plaatselijke gemeenschap, maar hadden wel hun eigen winkels, die geconcentreerd lagen in één straat. De Engelsen reageerden geschokt op de Belgische paardenslagerij: wie at er nu paard? Maar de bakkerij werd al vlug gefrequentieerd door de plaatselijke bevolking.

Na de oorlog gingen de meeste Belgen terug naar huis. Enkelen bleven, onder wie de vader van de nu 95-jarige Edouard 'Teddie' Labeye. Hij trouwde met Nellie Hammerton, een meisje uit Twickenham. Charles Pelabon vestigde zich na de oorlog in Frankrijk en begon met een nieuw zakelijk avontuur in de luchtvaart. Zijn bedrijf ging later op in Air France. In de fabriek in Twickenham kwam een schaatsbaan.

Op de plechtigheid op 1 april waren ook veel nazaten van de vluchtelingen-werknemers aanwezig. Mia McLelland kwam helemaal uit Tennessee (Verenigde Staten) om meer te weten te komen over haar Belgische grootmoeder, Irma Froumy, uit Herent. Die had nog als boekhouderster bij Pelabon Works gewerkt.

Dr. Helen Baker, voorzitter van de East Twickenham Centennial Group, een lokale his-

torische kring die de herdenking van de Eerste Wereldoorlog organiseerde, heeft jarenlang geijverd voor de oprichting van dit gedenkteken. Ze verzamelde het benodigde bedrag via crowdfunding en kreeg een gift van 8000 Britse pond van de Heritage Lottery Fund. De volgende jaren wil Helen de archieven over de Belgische vluchtelingen verder ontsluiten. Ver hoeft ze daarvoor niet te gaan. De bronnen, waaronder de registratiekaarten van de vluchtelingen, bevinden zich in de National Archives in de prachtige Kew Gardens, één metrostop van Richmond verwijderd.

Dit artikel kadert in het project 'Belgische vluchtelingen in Engeland in WO I', een internationaal cultureel erfgoedproject dat gecoördineerd wordt door Amsab-ISG en ondersteund wordt door de Vlaamse overheid.

Meer info en verhalen zijn te vinden op www.belgianrefugees14-18.be

¹ Justin WALLON (Paul GÉRARDY), *Une cité belge sur la Tamise*, Londen/Brussel, Librairie moderne, 1917.



Het gedenkeken werd gemaakt door de Brugse steenkapper Christopher Boudens en draagt een inscriptie in het Engels, Nederlands en Frans, geschreven door een meisje van de Orleans Junior School, waar tijdens WO I ook Belgische kinderen naar school gingen: 'De droom van herinneringen glijdt over het water als een boot over de rivier.'

Foto: Bart Dewaele



Boven: De Belgen die bij Pelabon Works werkten, integreerden zich in de plaatselijke gemeenschap in Twickenham, maar hadden wel hun eigen winkels geconcentreerd in één straat: Richmond Road. (Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, Brussel)

Onder: Deze straat ziet er vandaag nog zeer gelijkend uit. Foto: Bart Dewaele